

**МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СЛУЖБИ**

Кафедра економіки та соціальних дисциплін

ПОГОДЖЕНО:

Перший проректор,
полковник внутрішньої служби,
к.ю.н., доцент

Олійник О.І.

«___»_____ 2020 р.

СИЛАБУС

навчального курсу «Макроекономіка»

спеціальність 051 «Економіка»

форма навчання: денна

РОЗРОБНИК:

професор кафедри,
доктор економічних наук, професор

Кравчук А.В._____

ЗАТВЕРДЖЕНО:

на засіданні кафедри економіки та
соціальних дисциплін

Протокол № __ від «__»_____ 2020 р.

Кредити та кількість
годин:

5 кредити ECTS; години: 30 годин лекцій, 30 годин
семінарських занять, 16 практичних та 74 години
самостійна робота.

Чернігів – 2020

**МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СЛУЖБИ**

Кафедра економіки та соціальних дисциплін

**СИЛАБУС
навчального курсу «Макроекономіка»
спеціальність 051 «Економіка»
форма навчання: денна**

Кредити та кількість годин: 5 кредити ECTS; години: 30 годин лекцій, 30 годин семінарських занять, 16 практичних та 74 години самостійна робота.

Чернігів – 2020

Анотація курсу

«Макроекономіка» є дисципліною, метою якої є формування системи знань про механізм функціонування та розвитку національної економіки на основі макроекономічних теорій, моделей та концепцій. Даний курс орієнтований на вивчення теоретичних засад та інструментарію макроекономічного аналізу (аналізу стану національної економіки та зовнішньоекономічних відносин), теорії функціонування та розвитку макроекономічних систем, здобуття навичок побудови та аналізу макроекономічних моделей, формування комплексних знань щодо формування ефективного механізму макроекономічної політики, а також вироблення вміння застосувати отримані знання в практичній діяльності. Засвоєння курсу дає можливість набути фундаментальних теоретичних і практичних знань щодо теорії та методології досліджень структурних особливостей та закономірностей функціонування економічної системи; аналізу макроекономічних явищ та процесів; побудови моделей оптимального економічного зростання та макроекономічної рівноваги; оцінки ефективності макроекономічної політики; інструментарію розв'язання проблем сучасної економіки на макrorівні; аналізу макроекономічних індикаторів; методів вирішення проблем макроекономічної нестабільності.

Мета курсу. Метою викладання навчальної дисципліни «Макроекономіка» здобуття майбутніми фахівцями ґрунтовних економічних знань, формування у них логіки економічного мислення і економічної культури, навчання їх базовим методам пізнання і аналізу економічних процесів, вмінню приймати обґрунтовані рішення з приводу економічних проблем, пов'язаних з їх майбутньою практичною діяльністю. Основні завдання навчальної дисципліни «Макроекономіки»: набуття належних навичок раціональної економічної поведінки, виходячи з концептуальних основ ринкової економіки, розуміння особливостей функціонування сучасних ринків та утворення цін на послуги праці, капіталу, природних ресурсів відповідно до типу ринкової структури; набуття навичок аналізу агрегованих показників, визначення чинників і наслідків макроекономічного розвитку господарських систем, а також можливостей держави коригувати цей розвиток відповідно до цілей та пріоритетів економічної політики.

Організація навчання

Тематичний план

№	Назва теми	Всього годин	Лекції	Семінари	Практичні заняття	Самостійна робота
1	Макроекономіка як наука	10	2	2		6
2	Макроекономічні показники в системі національних рахунків.	12	2	2	2	6
3	Ринок праці.	10	2	2		6
4.	Товарний ринок	14	4	4		6
5.	Грошовий ринок	16	4	4	2	6
6.	Інфляційний механізм.	16	4	4	2	6
7.	Споживання домогосподарств	10	2	2		6
8.	Приватні інвестиції	12	2	2	2	6
9.	Сукупні витрати і ВВП.	12	2	2	2	6
10.	Економічна динаміка.	12	2	2	2	6
11.	Держава в системі макроекономічного регулювання	14	2	2	2	8
12.	Зовнішньоекономічна діяльність.	12	2	2	2	6
Всього годин за курсом		150	30	30	16	74

Завдання до семінарів та практичних занять

Плани семінарських занять

Тема 1. Макроекономіка як наука - 2 години

Питання семінарського заняття:

1. Визначити роль макроекономіки в житті суспільства.
2. Пояснити сутність підвищення ефективності використання економічних ресурсів як способу підвищення рівня задоволення матеріальних потреб.
3. Яка практична функція макроекономіки?
4. Що таке об'єкт і предмет макроекономіки?
5. Які завдання макроекономіки?
6. Що таке економічна система та ефективність її функціонування?
7. Чим відрізняються позитивна й нормативна функції макроекономіки?
8. У чому полягає методологія макроекономіки?
9. Навести приклади сходження від абстрактного до конкретного як метод пізнання причинно-наслідкового механізму функціонування та розвитку національної економіки.
10. Пояснити сутність моделювання як головного методу відображення фактичної поведінки економіки.
11. Які макроекономічні сфери та цілі макроекономічної політики держави?
12. Які види стабілізаційної політики держави?
13. Зазначити макроекономічні показники.
14. Що таке агрегування, ендогенні й екзогенні змінні, запаси і потоки, короткостроковий і довгостроковий періоди?

Література: основна № 1- 4, 5, 6,7, 8, 10-11; допоміжна № 5,6, 7, 8, 9, 11.

Тема 2. Макроекономічні показники в системі національних рахунків -2 години

Питання семінарського заняття:

1. Що таке система національних рахунків?
2. Пояснити методологічні принципи системи національних рахунків.
3. Охарактеризувати основні категорії системи національних рахунків: інституціональна одиниця, сектори, економічні операції, рахунки.
4. Визначити основні макроекономічні показники.
5. Пояснити що таке проміжна продукція, кінцева продукція і ВВП.
6. Які існують методи обчислення ВВП?
7. Чим відрізняються виробничий метод, розподільний метод, метод кінцевого використання?
8. Як відбувається обчислення валового національного доходу та валового національного наявного доходу?
9. Що таке макроекономічні показники на чистій основі?
10. Яка відмінність між номінальним і реальним ВВП.
11. Пояснити сутність базового і поточного періодів, фактичних (поточні) та порівнянних (постійні) цін.
12. Що таке індекс цін, індекс споживчих цін, індекс цін ВВП (дефлятор ВВП).
13. У чому полягає відмінність між індексом споживчих цін і дефлятором ВВП.?
14. Що таке дефлювання та інфлювання?

15. Дайте визначення й покажіть відмінності між матеріальним і нематеріальним виробництвом. *Література: основна № 1- 4, 5, 6,7, 8, 9, 10-11; допоміжна № 2,10,13,19,27.*

Тема 3. Ринок праці -2 години

Питання семінарського заняття:

1. Чому населення є джерелом робочої сили?
2. Які існують показники рівня використання робочої сили: рівень зайнятості, рівень безробіття, коефіцієнт участі в робочій силі?
3. Навести приклади фрикційного, структурного, циклічного, природного безробіття.
4. Охарактеризувати повну зайнятість, неповну зайнятість, надмірну зайнятість.
5. Яка існує методика обчислення природного рівня безробіття?
6. Що таке механізм ринку праці?
7. У чому полягає неокласична теорія ринку праці?
8. Які основні здобутки кейнсіанської теорії ринку праці?
9. Визначити втрати від безробіття.
10. Які витрати, що пов'язані з природним безробіттям?
11. Що таке втрати від циклічного безробіття?
12. Чим зумовлено відставання фактичного ВВП від потенційного ВВП (розрив ВВП).
13. Навести та пояснити закон Оукена.
14. Надати визначення потенційного ВВП на основі розриву ВВП.

15. Надати визначення впливу безробіття на динаміку ВВП.
16. *Література: основна № 1- 4, 5, 6,7, 8, 9, 10-11; допоміжна № 2,10,13,19,27.*

Тема 3. Товарний ринок -4 години.

Питання семінарського заняття:

1. Що таке сукупний попит та його відмінність від ринкового попиту?
2. Намалювати та пояснити криву сукупного попиту.
3. Охарактеризувати цінові чинники сукупного попиту: ефект процентної ставки, ефект багатства, ефект чистого експорту.
4. Оцінити нецінові чинники сукупного попиту та їх вплив на його криву.
5. Що таке сукупна пропозиція?
6. Визначити довгострокову сукупну пропозицію та її теоретичний інструментарій.
7. Здійснити відображення графічної моделі довгострокової сукупної пропозиції.
8. Що таке основна модель короткострокової сукупної пропозиції?
9. Які існують нецінові чинники короткострокової сукупної пропозиції: ресурсові ціни, продуктивність ресурсів, субсидії підприємствам і податки на підприємства?
10. Що таке модель AD-AS і чому вона є базовою моделлю економічної рівноваги?
11. Що таке короткострокова і довгострокова рівновага?
12. У чому полягає механізм відновлення економічної рівноваги.

Література: основна 1- 4, 5, 6,7, 8, 10-11; допоміжна № 12,16, 25, 30.

Тема 5. Грошовий ринок – 4 години.

Питання семінарського заняття:

1. Визначити сутність пропозиції грошей та грошові агрегати.
2. Що таке грошова база та її компоненти: готівка і банківські резерви, обов'язкові й надлишкові резерви?
3. Пояснити сутність грошового мультиплікатора, коефіцієнту готівки, резервної норми?
4. Що таке мультиплікація грошової бази банківською системою?
5. Яким чином формується грошова пропозиція як функція процентної ставки і крива пропозиції грошей?
6. Що таке попит на гроші?
7. Яким чином визначається процентна ставка і альтернативна вартість зберігання грошей?
8. Що таке швидкість обігу грошей?
9. Як працює механізм грошового ринку?
10. Навести приклад дії рівняння рівноваги на грошовому ринку?
11. Пояснити роль процентної ставки у врівноваженні грошового ринку.
12. Охарактеризувати процентну ставку(сутність та види).
13. Що таке реальна процентна ставка та чинники, що впливають на її рівень?
14. Що таке номінальна процентна ставка.

Література: основна № 1- 4, 5, 6,7, 8, 10-11; допоміжна № 1, 3,6,8,9,11, 12, 13, 14, 17,19,24.

Тема 6. Інфляційний механізм. – 4 години.

Питання семінарського заняття:

1. Пояснити темп інфляції та методи його обчислення.
2. Які існують види інфляції залежно від її темпів: помірна, галопуюча, гіперінфляція?
3. Яким чином формується інфляція попиту, інфляція витрат та їх графічна інтерпретація?
4. Що таке очікувана і неочікувана інфляція?
5. Охарактеризувати причини та наслідки інфляції.
6. Пояснити кейнсіанську теорію щодо причини інфляції та її недоліки.
7. Визначити роль грошей в інфляційному механізмі: монетаристський підхід та позиція кейнсіанців.
8. Навести чинники інфляції попиту.
9. Навести чинники інфляції витрат.
10. Пояснити сутність інфляційних очікувань.
11. Які основні наслідки високої інфляції?
12. Яка існує залежність між інфляцією і безробіттям?
13. Яка специфіка раннього варіанту кривої Філіпса?
14. Що таке сучасна крива Філіпса та її відмінність від раннього варіанту?
15. Змістовне навантаження кривої Філіпса у довгостроковому періоді.

Література: основна № 1- 4, 5, 6,7, 8, 10-11; допоміжна №2,4,7,10,13,22, 27,29.

Тема 7. Споживання домогосподарств - 2 години

Питання семінарського заняття:

1. Що таке доходи і витрати домогосподарств у моделі економічного кругообігу?
  2. Яким чином можна розрахувати особистий дохід у приватній закритій економіці та його складові?
  3. Що таке особистий наявний дохід у приватній закритій економіці?
  4. Пояснити сутність заощаджень та споживань домогосподарств.
  5. Визначити теперішню вартість майбутніх грошей і майбутня вартість теперішніх грошей.
  6. Пояснити зв'язок між диференціацією доходів і споживанням.
  7. Що таке гранична схильність до споживання та заощаджень?
  8. Визначити чинники, що впливають на граничну схильність до споживання.
  9. Що таке середня схильність до споживання та заощаджень?
  10. Пояснити різницю між індуційованим та автономним споживанням?
  11. Які існують чинники автономного споживання: багатство, запозичення?
- Література: основна 1- 4, 5, 6,7, 8, 10-11; допоміжна № 4, 7, 9,10, 11, 16, 19,21,27, 28.*

Тема 8. Приватні інвестиції .- 2 години

Питання семінарського заняття:

1. Що таке суть та види інвестицій. Проста інвестиційна функція?
  2. Що таке процентна ставка і прибутковість інвестиційних проектів?.
  3. Пояснити графічну інтерпретацію простої інвестиційної функції.
  4. Як змінюються автономні інвестиції та їх графічна інтерпретація.
  5. Які бувають чинники автономних інвестицій: технічний прогрес, рівень забезпеченості основним капіталом, податки на підприємців, ділові очікування?
  6. Що таке модель простого акселератора?
  7. Які існують види заощадження та інвестиції?
  8. Що таке заощадження як джерело і фінансове обмеження інвестицій?
  9. Пояснить залежність заощаджень від доходу.
  10. Визначити структуру заощаджень приватної закритої економіки
  11. Яку роль відіграє фінансова система в трансформації заощаджень в інвестиції?
  12. Які існують фінансові ринки, фінансові посередники.
- Література: основна №1- 4, 5, 6,7, 8, 10-11; допоміжна № 2,6,7,8,9,15,17,19,30.*

Тема 9. Сукупні витрати і ВВП.- 2 години.

Питання семінарського заняття:

1. Пояснити сукупні витрати і надати визначення рівноважному ВВП.
  2. Що таке визначення рівноважного ВВП на основі методу «витрати — випуск»?
  3. Чим відрізняються фактичні та заплановані витрати?
  4. Пояснити сутність моделі «кейнсіанський хрест».
  5. Що таке визначення рівноважного ВВП за методом «вилучення — ін'єкції»?
  6. Пояснить різницю між запланованими та незапланованими інвестиціями
  7. Пояснити сутність моделі «заощадження — інвестиції»
  8. Що таке мультиплікатор витрат?
  9. Яку роль відіграють індуційовані й автономні витрати?
  10. Визначити ефект мультиплікатора та його математична і графічна інтерпретація.
  11. Як змінюються сукупні витрати і потенційний ВВП?
  12. Пояснить рецесійний розрив як наслідок дефіциту автономних витрат в умовах неповної зайнятості
  13. Яка різниця між графічною та математичною інтерпретацією рецесійного розриву?
  14. Яку роль відіграє інфляційний розрив як наслідок надлишку автономних витрат в умовах повної зайнятості?
  15. Що таке графічна та математична інтерпретація інфляційного розриву?
- Література: основна №1- 4, 5, 6,7, 8, 10-11; допоміжна № 2,6,7,8,9,15,17,19.*

Тема 10. Економічна динаміка . - 2 години.

Питання семінарського заняття:

1. Пояснити сутність економічного зростання та його показники.
2. Що таке економічне зростання та економічний розвиток?
3. Пояснить різницю між екстенсивним та інтенсивним зростання економіки.
4. Визначте основні теорії економічного зростання.
5. Які є основні передумови моделі Солоу.?
6. Пояснить вплив нагромадження капіталу, приросту населення та технічного прогресу на капіталоозброєність.
7. Які бувають умови формування стійкої капіталоозброєності?
8. Що таке золоте правило нагромадження капіталу?

9. Які є джерела економічного зростання?
10. Поясніть внесок факторів виробництва в економічне зростання.
11. Що таке економічні цикли?
12. Визначте сутність та структура економічного циклу.
13. Які бувають види економічних циклів?
14. Визначте характеристику фаз економічного циклу.
15. Які є два напрями теорії економічного циклу?
16. Визначте основні теорії економічного циклу?

Література: основна № 1- 4, 5, 6,7, 8, 10-11; допоміжна № 1, 2,3,4, 10, 11, 13, 14, 16, 19, 25.

Тема 11. Держава в системі макроекономічного регулювання. – 2 години.

Питання семінарського заняття:

1. Пояснити сутність моделі економічного кругообігу з урахуванням ролі держави.
2. Що таке валові та чисті податки?.
3. Що таке державні видатки?
4. Поясніть різницю між перерозподільною та стабілізаційною функцією держави
5. Визначте вплив держави на умови формування економічної рівноваги.
6. Пояснити сутність моделі економічної рівноваги за методом «витрати — випуск».
7. Пояснити сутність моделі економічної рівноваги за методом «вилучення — ін'єкції».
8. Що таке дискреційна фіскальна політика?
9. Визначте вплив державних закупівель на ВВП.
10. Що таке мультиплікатор витрат у змішаній закритій економіці?
11. Поясніть вплив чистих податків на ВВП.
12. Що таке мультиплікатор податків?
13. Яким буде спільний вплив фіскальних інструментів на ВВП і державний бюджет?
14. Що таке мультиплікатор збалансованого бюджету?
15. Якою є недискреційна (автоматична) фіскальна політика?
16. Якими бувають автоматичні чисті податки як вмонтовані стабілізатори?
17. Визначте сутність та кінцеві цілі монетарної політики.
18. Якими бувають інструменти монетарної політики: операції на відкритому ринку, операції на валютному ринку, облікова (дисконтна) ставка, нормативи обов'язкового резервування?

Література: основна №1- 4, 5, 6,7, 8, 10-11; допоміжна № 15, 16,17, 19, 30.

Тема 12. Зовнішньоекономічна діяльність. - 2 години.

Питання семінарського заняття:

1. Поясніть сутність та методологія складання платіжного балансу.
2. Що таке дебетові та кредитові операції?
3. Основні тези автономної статті «Помилки та упущення».
4. Рахунок поточних операцій та його складові
5. Визначте рахунок капітальних операцій і зміст його складових
6. Поясніть взаємозв'язки рахунків.
7. Що є резервними активами як регулюючі статті платіжного балансу?
8. Від чого залежать коливання валютного курсу?
9. Якими бувають валюти та її види?
10. Що таке номінальний валютний курс і способи котирування валюти?
11. Назвіть чинники, що впливають на номінальний валютний курс
12. Що таке паритет купівельної спроможності?
13. В чому різниця між фіксованим і плаваючим валютним курсом?
14. Визначити різні валютні курси і умови торгівлі.
15. Поясніть різницю між двостороннім і багатостороннім валютним курсом.
16. Яким чином впливає зовнішня торгівля на економіку?
17. Що таке гранична схильність до імпорту?
18. Назвіть чинники, що впливають на чистий експорт.
19. У чому полягає функція чистого експорту?
20. Яким чином впливає чистий експорт на ВВП?.

Завдання для самостійної роботи

Ряд питань навчальної дисципліни виносяться на самостійне опрацювання. Виконання самостійної роботи оцінюється окремо та є невід'ємною складовою успішного проходження курсу. Для виконання завдань самостійної роботи вам необхідно підготувати запропоновані питання з кожної теми. Кожне питання має бути ґрунтовно висвітлене в обсязі не менше двох сторінок рукописного тексту.

Тема 1. Макроекономіка як наука.

Розуміти економічну систему та взаємодію макроекономічних суб'єктів. Знати основні макроекономічні проблеми й суперечності. Володіти методами й принципами макроекономічних досліджень. Підвищення ефективності використання економічних ресурсів як спосіб підвищення рівня задоволення матеріальних потреб. Практична функція макроекономіки. Об'єкт і предмет макроекономіки. Завдання макроекономіки. Економічна система та ефективність її функціонування. Позитивна й нормативна функції макроекономіки. Методологія макроекономіки. Сходження від абстрактного до конкретного як метод пізнання причинно-наслідкового механізму функціонування та розвитку національної економіки. Макроекономічні показники. Агрегування. Ендогенні й екзогенні змінні. Запаси і потоки. Короткостроковий і довгостроковий періоди.

При самостійному засвоєнню теми слід звернути увагу на основні проблеми:

1. Моделювання як головний метод відображення фактичної поведінки економіки.
2. Макроекономічні сфери та цілі макроекономічної політики держави.
3. Види стабілізаційної політики держави.

З цієї теми передбачений наступний **перелік тем рефератів:**

1. Пояснити різні підходи до трактування макроекономіки.
2. Визначити сферу впливу мікроекономіки на економічні процеси.
3. Ринкова економіка та її сучасні моделі.
4. Історія формування макроекономіки як науки.
5. Філософія макроекономіки.
6. Макроекономіка та стабілізаційна політика

Тема 2. Макроекономічні показники в системі національних рахунків

Опанувати основні макроекономічні показники, вміти розраховувати трьома способами Валовий національний дохід (ВНД) та Валовий внутрішній продукт (ВВП). Розуміти співвідношення між основними показниками системи національних рахунків (СНР): Чистий національний дохід (ЧНД), Чистий внутрішній продукт (ЧВП), Обчислювати номінальний і реальний ВВП.

Система національних рахунків як міжнародний стандарт макроекономічного рахівництва. Методологічні принципи системи національних рахунків. Основні категорії системи національних рахунків: інституціональна одиниця, сектори, економічні операції, рахунки. Основні макроекономічні показники. Проміжна продукція, кінцева продукція і ВВП. Методи обчислення ВВП. Виробничий метод, розподільний метод, метод кінцевого використання. Обчислення валового національного доходу та валового національного наявного доходу.

При самостійному засвоєнню теми слід звернути увагу на основні проблеми:

1. Макроекономічні показники на чистій основі.
2. Номінальний і реальний ВВП.
3. Базовий і поточний періоди, фактичні (поточні) та порівнянні (постійні) ціни.
4. Індекс цін, індекс споживчих цін, індекс цін ВВП (дефлятор ВВП).
5. Відмінність між індексом споживчих цін і дефлятором ВВП. Дефлювання та інфлювання.

З цієї теми передбачений наступний **перелік тем рефератів:**

1. Динаміка ВВП України за останні десять років.
2. Баланс народного господарства: його недоліки порівняно із СНР.
3. Історичний екскурс у СНР

Тема 3. Ринок праці

Розуміти механізм функціонування ринку праці. Чинники, що впливають на співвідношення попиту і пропозиції на ринку праці. Безробіття як відхилення від рівноваги. Рівень зайнятості та рівень безробіття. Види безробіття: фрикційне, структурне й циклічне. Фактичний та природний рівень безробіття і фактори, що його визначають. Розрахунок змін в обсягах ВВП під впливом відхилень безробіття від природного рівня. Кейнсіанське пояснення безробіття. Неокласичні пояснення причин безробіття. Рекомендації щодо подолання безробіття з точки зору різних теоретичних концепцій. Економічні та соціальні наслідки безробіття. Закон і крива Оукена. Знати взаємозв'язок безробіття та інфляції. Крива Філіпса. Засоби державного регулювання зайнятості Соціальний захист безробітних. Макроекономічні засади політики зайнятості. Особливості ринку праці та стан безробіття в Україні

При самостійному засвоєнню теми слід звернути увагу на основні проблеми:

1. Втрати від безробіття.
2. Втрати, що пов'язані з природним безробіттям.
3. Відставання фактичного ВВП від потенційного ВВП (розрив ВВП).
4. Визначення потенційного ВВП на основі розриву ВВП.
5. Визначення впливу безробіття на динаміку ВВП.

З цієї теми передбачений наступний **перелік тем рефератів:**

1. Соціально-економічні втрати від безробіття.

2. Втрата і пошук роботи.
3. Причини безробіття.
4. Рівень безробіття в різних країнах.
5. Соціально-економічні наслідки інфляції.
6. Антиінфляційні методи боротьби з інфляцією.

Тема 4. Товарний ринок

Розуміти сутність сукупного попиту, сукупної пропозиції та їх структуру. Знати цінові та нецінові фактори, які впливають на сукупний попит. Знати вплив змін цін і реального ВВП на різних ділянках короткострокової кривої сукупної пропозиції. Знати що таке сукупний попит та сукупна пропозиція, фактори, які впливають на них. Вміти пояснити дію ефектів багатства, реальних процентних ставок, імпортих закупівель, пропозиції грошей на зміну сукупного попиту. Знати та розуміти механізм встановлення рівноваги сукупного попиту та сукупної пропозиції.

При самостійному засвоєнню теми слід звернути увагу на основні проблеми:

1. Графічна модель довгострокової сукупної пропозиції.
2. Основна модель короткострокової сукупної пропозиції.
3. Нецінові чинники короткострокової сукупної пропозиції: ресурсові ціни, продуктивність ресурсів, субсидії підприємствам і податки на підприємства.

4. Модель AD-AS як базова модель економічної рівноваги.

З цієї теми передбачений наступний **перелік тем рефератів:**

1. Нецінові чинники сукупного попиту.
2. Переміщення кривої сукупного попиту.
3. Крива довгострокової сукупної пропозиції та її переміщення.
4. Збурення (шоки) сукупного попиту і сукупної пропозиції на прикладі економіки України

Тема 5. Грошовий ринок

Знати грошовий ринок, грошову пропозицію та способи її вимірювання, грошову масу і грошову базу. Також попит на гроші й фактори, що його визначають. Механізм функціонування грошового ринку. Розуміти механізм функціонування Центрального (національний) банку як суб'єкт монетарної політики та знати основні інструменти монетарної політики. Опанувати механізм створення грошей банками. Вплив монетарної політики на економіку: політика «дорогих» та «дешевих» грошей. Грошовий та депозитний мультиплікатори. Заходи щодо стабілізації монетарної системи в трансформаційних економіках. Проблема довіри до грошей і монетарної політики.

При самостійному засвоєнню теми слід звернути увагу на основні проблеми:

1. Механізм грошового ринку.
2. Роль процентної ставки у врівноваженні грошового ринку.
3. Процентна ставка: сутність та види.
4. Реальна процентна ставка та чинники, що впливають на її рівень.

З цієї теми передбачений наступний перелік тем рефератів:

1. Номінальні і реальні відсоткові ставки.
2. Банківська система України.
3. Національний банк, його функції.
4. Взаємозв'язок фіскальної і грошово-кредитної політики держави.

Тема 6. Інфляційний механізм

Розуміти інфляцію як макроекономічне явище. Розраховувати темп інфляції. Знати класифікацію інфляції: за критерієм рівня; за формою прояву; за можливістю передбачення та за причинами виникнення; інфляції попиту на основі моделі AD-AS; монетарні та немонетарні фактори інфляції попиту; передчасна й чиста інфляція попиту; інфляційний розрив; інфляція витрат (пропозиції) на основі моделі AD-AS; стагфляція; причини інфляції витрат; інфляційна спіраль. Розуміти теоретичні підходи до пояснення причин інфляції- кейнсіанський і класичний погляди на інфляцію. Знати антиінфляційну політику держави і її роль у стабілізації економіки. Розуміти інфляційні процеси в Україні: причини, наслідки й засоби стримування

При самостійному засвоєнню теми слід звернути увагу на основні проблеми:

1. Роль грошей в інфляційному механізмі: монетаристський підхід та позиція кейнсіанців.
2. Основні наслідки високої інфляції.
3. Ранній варіант кривої Філіпса.
4. Сучасна крива Філіпса та її відмінність від раннього варіанту.
5. Крива Філіпса у довгостроковому періоді.

З цієї теми передбачений наступний перелік тем рефератів:

- Інфляція: її сутність та форми прояву.
 Інфляційний цикл: сутність та механізм формування.
 Інфляція в Україні в перехідний період.
 Сутність та особливості проведення структурних грошових реформ.

Основні риси та особливості грошової реформи в Україні.
Економічні наслідки інфляції.
Вплив інфляції на рівень монетизації економіки.

Тема 7. Споживання домогосподарств

Розуміти, що дохід населення розпадається на споживання та заощадження. Знати від чого залежить величина споживання та заощадження та вміти побудувати та проаналізувати їх функцію. Розуміти що є інвестиції та від чого залежить величина інвестицій.

Доходи і витрати домогосподарств у моделі економічного кругообігу. Особистий дохід у приватній закритій економіці та його складові. Особистий наявний дохід у приватній закритій економіці. Заощадження та споживання домогосподарств. Теперішня вартість майбутніх грошей і майбутня вартість теперішніх грошей.

При самостійному засвоєнню теми слід звернути увагу на основні проблеми:

- 1.Зв'язок між диференціацією доходів і споживанням.
- 2.Гранична схильність до споживання та заощаджень.
- 3.Чинники, що впливають на граничну схильність до споживання.
- 4.Індуційоване та автономне споживання.
- 5.Чинники автономного споживання: багатство, запозичення.

З цієї теми передбачений наступний перелік тем рефератів:

- Споживання та заощадження в ринковій економіці.
- Співвідношення основних показників споживання, заощаджень та інвестицій.
- Мультиплікатор витратків і особливості його розрахунку.
- Сутність і основні форми інвестицій.
- Взаємозв'язок мультиплікатора витратків і акселератора.

Тема 8. Приватні інвестиції

Суть та види інвестицій. Проста інвестиційна функція. Процентна ставка і прибутковість інвестиційних проектів. Графічна інтерпретація простої інвестиційної функції. Зміна автономних інвестицій та її графічна інтерпретація. Чинники автономних інвестицій: технічний прогрес, рівень забезпеченості основним капіталом, податки на підприємців, ділові очікування. Модель простого акселератора. 8 Заощадження та інвестиції.

При самостійному засвоєнню теми слід звернути увагу на основні проблеми:

- 1.Заощадження як джерело і фінансове обмеження інвестицій.
- 2.Залежність заощаджень від доходу.
- 3.Структура заощаджень приватної закритої економіки.
- 4.Роль фінансової системи в трансформації заощаджень в інвестиції.
5. Фінансові ринки, фінансові посередники.

З цієї теми передбачений наступний перелік тем рефератів:

1. Споживання та заощадження в ринковій економіці.
2. Співвідношення основних показників споживання, заощаджень та інвестицій.
3. Мультиплікатор витратків і особливості його розрахунку.
4. Сутність і основні форми інвестицій.
5. Взаємозв'язок мультиплікатора витратків і акселератора.

Тема 9. Сукупні витрати і ВВП

Розуміти модель «витрати – випуск» – кейнсіанську модель товарного ринку, закритої економіки.Знати: Сукупні витрати. Заплановані витрати, фактичні витрати. Графік «кейнсіанський хрест», становлення рівноваги на товарному ринку без державного втручання та з ним. Інфляційний та дефляційний (рецесійний) розриви. Модель «вилучення – ін'єкції». Мультиплікатор витратків. Графік Хікса-Хансена для ринку товарів та платних послуг – крива IS. Фактори, які впливають на переміщення кривої IS.

Сукупні витрати і рівноважний ВВП. Визначення рівноважного ВВП на основі методу «витрати — випуск». Фактичні та заплановані витрати. Модель «кейнсіанський хрест». Визначення рівноважного ВВП за методом «вилучення — ін'єкції». Заплановані та незаплановані інвестиції. Модель «заощадження — інвестиції». Мультиплікатор витрат. Індуційовані й автономні витрати. Ефект мультиплікатора та його математична і графічна інтерпретація. Сукупні витрати і потенційний ВВП.

При самостійному засвоєнню теми слід звернути увагу на основні проблеми:

- 1.Графічна та математична інтерпретація інфляційного розриву.
- 2.Рецесійний розрив як наслідок дефіциту автономних витрат в умовах неповної зайнятості.
- 3.Графічна та математична інтерпретація рецесійного розриву.
- 4.Інфляційний розрив як наслідок надлишку автономних витрат в умовах повної зайнятості.

З цієї теми передбачений наступний перелік тем рефератів:

- Методика побудови кейнсіанського хреста.
- Метод “витрати - випуск” та його особливості.

Метод “вилучення - ін'єкцій” та його особливості.

Взаємозв'язок методів “витрати - випуск” та “вилучення - ін'єкцій”.

Тема 10. Економічна динаміка

Знати: економічні (ділові) цикл; типи циклів; теорії циклічних коливань; види. Дати макроекономічний аналіз циклічних коливань. Розуміти циклічність, інфляція й безробіття як форми прояву макроекономічної нестабільності. Розрізняти кейнсіанську й неокласичну теорію економічних циклів. Концепції реальних економічних циклів Теорія циклічних коливань Адаптація економіки до циклічних коливань. Знати як функціонує державне антициклічне регулювання. Аналізувати особливості економічного циклу в Україні. Знати: сутність економічного зростання; передумови й характерні риси сучасного економічного зростання; джерела економічного зростання; методи обчислення джерел економічного зростання; темпи економічного зростання; фактори, які стримують економічне зростання; моделювання економічного зростання.

Сутність економічного зростання та його показники. Економічне зростання та економічний розвиток. Екстенсивне та інтенсивне зростання економіки. Основні теорії економічного зростання. Основні передумови моделі Солоу. Вплив нагромадження капіталу, приросту населення та технічного прогресу на капіталоозброєність. Умови формування стійкої капіталоозброєності. Золоте правило нагромадження капіталу. Джерела економічного зростання.

При самостійному засвоєнню теми слід звернути увагу на основні проблеми:

1. Внесок факторів виробництва в економічне зростання.
2. Сутність та структура економічного циклу.
3. Характеристика фаз економічного циклу.
4. Два напрями теорій економічного циклу.
5. Основні теорії економічного циклу.

З цієї теми передбачений наступний перелік тем рефератів:

1. Вплив нагромадження капіталу, приросту населення та технічного прогресу на капіталоозброєність.
2. Умови формування стійкої капіталоозброєності.
3. Золоте правило нагромадження капіталу.
4. Джерела економічного зростання.

Тема 11. Держава в системі макроекономічного регулювання

Знати зміст фіскальної політики: цілі та інструменти. Знати принципи ефективного оподаткування, дискреційну та недискреційну фіскальну політику. Розуміти модель впливу державних витрат та податків на сукупний обсяг виробництва. Знати сутність мультиплікатора державних витрат і податкового мультиплікатора. Аналізувати фіскальну політику й державний бюджет, концепції збалансування державного бюджету, вплив фіскальної політики та циклічних коливань на державний бюджет. Розуміти: бюджетний дефіцит, причини виникнення і економічні наслідки; циклічний та структурний дефіцити бюджету; джерела дефіцитного фінансування; державний борг та його структуру; економічні наслідки державного боргу; методи управління державним боргом. Вміти обирати інструментарій фіскальної макроекономічної політики відповідно до її цілей.

При самостійному засвоєнню теми слід звернути увагу на основні проблеми:

1. Модель економічного кругообігу з урахуванням ролі держави.
2. Валові та чисті податки. Державні видатки.
3. Перерозподільна та стабілізаційна функції держави.
4. Вплив держави на умови формування економічної рівноваги. Модель економічної рівноваги за методом «витрати — випуск».

5. Модель економічної рівноваги за методом «вилучення — ін'єкції». Дискреційна фіскальна політика. Вплив державних закупівель на ВВП.

З цієї теми передбачений наступний перелік тем рефератів:

1. Мультиплікатор витрат у змішаній закритій економіці.
2. Спільний вплив фіскальних інструментів на ВВП і державний бюджет.
3. Мультиплікатор збалансованого бюджету.
4. Недискреційна (автоматична) фіскальна політика.
5. Автоматичні чисті податки як вмонтовані стабілізатори.
6. Інструменти монетарної політики: операції на відкритому ринку, операції на валютному ринку, облікова (дисконтна) ставка, нормативи обов'язкового резервування.

Тема 12. Зовнішньоекономічна діяльність

Розрізняти різні види торгових бар'єрів та аналізувати їх вплив на макроекономічну ситуацію та добробут суспільства. Знати інструменти зовнішньоторговельної політики Аналізувати платіжний баланс тієї чи іншої країни. Вміти розраховувати величини валютних курсів. Розуміти механізм зовнішньоекономічної політики

Сутність та методологія складання платіжного балансу. Дебетові та кредитові операції. Автономна стаття «Помилки та упущення». Рахунок поточних операцій та його складові. Рахунок капітальних операцій і зміст його складових. Взаємозв'язки рахунків.

При самостійному засвоєнню теми слід звернути увагу на основні проблеми:

1. Резервні активи як регулююча стаття платіжного балансу.
2. Валютний курс. Валюта та її види.
3. Номінальний валютний курс і способи котирування валюти.
4. Чинники, що впливають на номінальний валютний курс.
5. Паритет купівельної спроможності. Фіксований і плаваючий валютний курс. Реальний валютний курс і умови торгівлі. Двосторонній і багатосторонній валютний курс.

З цієї теми передбачений наступний перелік тем рефератів:

1. Вплив зовнішньої торгівлі на економіку.
2. Гранична схильність до імпорту.
3. Чинники, що впливають на чистий експорт.
4. Вплив чистого експорту на ВВП, мультиплікатор витрат у відкритій економіці.

Порядок оцінювання

Оцінювання ваших досягнень відбувається за системою відображеною в Таблиці 1

Таблиця 1

№	Назва теми	Всього балів	Форма заняття		
			Лекції (ведення конспекту)	Семінари (конспектування, питань, виступ, доповнення)	Практичні заняття (опрацювання матеріалів для підготовки, успішне виконання завдань)
1	Макроекономіка як наука	5		5	
2	Макроекономічні показники в системі національних рахунків.	5		2	3
3	Ринок праці.	5		5	
4.	Товарний ринок	5		2	3
5.	Грошовий ринок	5		2	3
6.	Інфляційний механізм.	5		2	3
7.	Споживання домогосподарств	5		2	3
8.	Приватні інвестиції	5		2	3
9.	Сукупні витрати і ВВП.	5		2	3
10.	Економічна динаміка.	5		2	3
11.	Держава в системі макроекономічного регулювання	5		5	
12.	Зовнішньоекономічна діяльність.	5		5	
Разом		60		36	24
Іспит				40	
Всього				100	

Робота на семінарах оцінюється за наступними критеріями:

- ваша присутність та повний конспект семінарських питань забезпечують вам 1 бал;
- для того аби отримати ще один бал слід брати участь в опрацюванні семінарських питань (доповнення, відповідь на питання викладача, висловлення своєї обґрунтованої точки зору під час обговорення проблемних питань);
- виступ із доповіддю на питання за планом семінарського завдання може принести вам ще один бал за умови, що відповідь буде змістовною та відповідати плановому питанню;
- якщо, при виступі, ви проявите ґрунтовну підготовку, висловіте власну точку зору щодо висвітлюваної проблеми й підкріпите її аргументацією, правильно відповісте на уточнюючі питання викладача то можете отримати ще 1 бал.

Таким чином ваша участь в роботі семінару може принести вам до 3 балів за одне заняття. Пропущений семінар відпрацьовується відповідями на питання викладача за змістом семінару під час відпрацювання.

Самостійна робота оцінюється викладачем до 4 балів, за виконання індивідуальних завдань згідно запропонованих тем. Кожен курсант (студент, слухач) має протягом семестру виконати таке завдання. Успішне виконання якого оцінюється за 5 критеріями: 1) грамотність та оформлення – 1 бал; 2) відповідність змісту темі – 0,5 бали; 3) структурна логічність – 0,5 бали; 4) аргументованість висновків – 1 бал; 5) оригінальність роботи та культура посилань на джерела – 1 бал.

Підсумковий контроль з дисципліни здійснюється на екзамені на якому ви можете отримати до 40 балів в залежності від повноти та обґрунтованості ваших відповідей. Якщо під час проходження курсу ви набрали 60 балів то маєте право не здавати залік вдовольнившись підсумковою оцінкою відповідно до кількості набраних балів. Схема переведення балів у підсумкову оцінку наведена в Таблиці 2.

Таблиця 2

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	відмінно
82-89	B	добре
75-81	C	
64-74	D	
60-63	E	задовільно
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Питання до екзамену:

1. Поняття макроекономіки, її виникнення та еволюція як головної частини економічної теорії.
2. Сутність суперечності між суспільними потребами та економічними ресурсами.
3. Сутність кривої виробничих можливостей економічної системи.
4. Основні макроекономічні цілі.
5. Змішана економічна система як об'єкт дослідження макроекономіки.
6. Позитивна і нормативна функції макроекономіки.
7. Завдання та інструментарій макроекономічної політики.
8. Система національних рахунків - нормативна база макроекономічного рахівництва.
9. Методологічні принципи розробки системи національних рахунків.
10. Основні макроекономічні показники в системі національних рахунків.
11. Валовий внутрішній (національний) продукт і методи його підрахунку.
12. Номінальний і реальний валовий внутрішній (національний) продукт. Сутність дефлятора ВВП.
13. Сутність різних співвідношень між валовими інвестиціями та амортизаційними відрахуваннями.
14. Методика формування показника чистого економічного добробуту.
15. Методика формування показника чистого економічного добробуту.
16. Сутність циклічного розвитку ринкової економіки та його причини.
17. Фази економічного циклу та їх особливості.
18. Основні види відхилень ринкової економіки від стану рівноваги.
19. Сутність акселеративного впливу змін у споживанні на рівень інвестицій. Формула, за якою розраховується акселератор.
20. Сутність понять "зайнятість" і "безробіття". Формула, за якою розраховується показник чисельності безробітних.
21. Види безробіття та їх відмінності. Поняття "природний рівень безробіття".
22. Розрахунок рівня безробіття і показника "відставання обсягу ВВП (ВНП)".
23. Сутність закону Оукена й визначення втрат економіки від циклічного безробіття.
24. Поняття інфляції та її види. Формула, за якою розраховується рівень інфляції.
25. Методика визначення динаміки інфляційного процесу, розрахунок показника "температура інфляції".
26. Сутність понять "інфляція попиту" та "інфляція витрат".
27. Соціально-економічні наслідки неконтрольованої інфляції.
28. Вплив інфляції на обсяг валового внутрішнього (національного) продукту. Сутність стагфляції.
29. Головні концепції антиінфляційних (адаптаційних) заходів держави.
30. Сутність запровадження державою рестриктивної політики з метою зниження інфляції.
31. Сутність макроекономічного кругообігу в умовах ринкової економіки.
32. Модель взаємодії суб'єктів ринкової економіки, включаючи уряд країни.
33. Сутність сукупного попиту та його крива.
34. Цінові фактори сукупного попиту.
35. Нецінові фактори сукупного попиту.

36. Сукупна пропозиція та її крива.
37. Нецінові фактори сукупної пропозиції.
38. "Сукупний попит - сукупна пропозиція" як модель економічної рівноваги.
39. Механізм досягнення рівноваги в економіці на окремих відрізках кривої сукупної пропозиції.
40. Споживання та заощадження як функції доходу. Графіки споживання та заощадження.
41. Класичний погляд на функціонування ринкової економіки.
42. Кейнсіанська революція в макроекономіці: сукупний попит визначає обсяг виробництва.
43. Середня схильність до споживання та заощадження. Гранична схильність до споживання та заощадження.
44. Характеристика співвідношення між обсягом інвестицій і функцією споживання та рівнем доходу: сутність діагонального хреста Самуельсона.
45. Визначення рівня зайнятості за відомим рівноважним рівнем доходу.
46. Взаємозалежності між рухом інвестицій і доходу: мультиплікативний ефект.
47. Пояснення рівноважного рівня виробництва методом співставлення сукупних витрат і обсягу виробництва.
48. Пояснення рівноважного рівня виробництва методом вилучень та Ін'єкцій.
49. Зовнішня торгівля і рівноважний обсяг виробництва.
50. Роль держави в змішаній економіці.
51. Основні розбіжності в поглядах кейнсіанців і монетаристів на макроекономічну рівновагу.
52. Альтернативні теорії макроекономічного регулювання (монетаристська теорія, теорія раціональних очікувань та теорія економіки пропозиції).
53. Сутність фіскальної політики та її види. Крива Лаффера.
54. Основні засади розбудови системи оподаткування в Україні.
55. Ринок грошей: пропозиція і попит на них. Сутність рівноваги на грошовому ринку.
56. Банківська система України та грошово-кредитна політика її на сучасному етапі.
57. Міжнародні економічні відносини та теорія порівняльних переваг.
58. Валютний ринок і валютні курси.
59. Платіжний баланс і його структура.
60. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Політика академічної доброчесності

Прослуховуючи цей курс, Ви погодились виконувати положення принципів академічної доброчесності:

- складати всі проміжні та фінальні завдання самостійно без допомоги сторонніх осіб;
- надавати для оцінювання лише результати власної роботи;
- не вдаватися до кроків, що можуть нечесно покращити ваші результати чи погіршити/покращити результати інших курсантів (студентів, слухачів);
- не публікувати відповіді на питання, що використовуються в рамках курсу для оцінювання знань курсантів (студентів, слухачів).

Рекомендована література

Основна:

1. Базилевич В.Д. Макроекономіка: практикум : навч. посіб. К. : Знання, 2010. 550с.
2. Базиліньська О.Я. Макроекономіка: Навч. посіб. 2-ге видання.К.: Центр навчальної літератури, 2009. 442с.
3. Вініченко І.і, Гончаренко О.В. Макроекономіка. Навчальний посібник. К.: центр навчальної літератури, 2006. 176с.
4. Гальперин В. М. И др. Макроэкономика: Учебник. Спб: Эконом. шк., 1994. 349с.
5. Геблер Й. Макроекономіка: Навч. посібник / За ред. Р.М. Березюка, А.Ф. Мельник: Пер. з нім. К., 1993. 400с.
6. Дзюбик С. Д. Антиінфляційна політика. К.: Вид-во УАДУ, 1996. 357с.
7. Долан Дж. Е. Макроекономіка. СПб, 1994. 542с.
8. Економіка: макро- та мікроекономічні аспекти: навчальний посібник / Баула О.В., Вісін В.В., Вісіна Т.М., Ліщук В.І., Галазюк Н.М., Зелінська О.М., Лютак О.М., Савош Л.В. Луцьк: Інформаційновидавничий відділ Луцького НТУ, 2018. 279 с.
9. Круш П.В. Макроекономіка: Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 400с.
10. Макроекономіка [Текст] : Конспект лекцій для здобувачів першого (бакалаврського) рівня освітньо-професійної програми «Міжнародні економічні відносини» галузь знань 29 Міжнародні відносини спеціальності 292 Міжнародні економічні відносини денної та заочної форм навчання / уклад. Т.М. Вісіна – Луцьк : Луцький НТУ, 2019. 112 с.
11. Макконнелл К. Р., Брю С. Л. Экономикс: принципы проблемы и политика. – Республика, 1992. 400с.

12. Макроекономіка К.: Либідь /Під. гол. ред. А.Г. Савченко. 1999. 288с.
13. Панчишин С. Макроекономіка: Навчальний посібник. К.Либідь. 2001. 616с.
14. Радіонова І. Макроекономіка та економічна політика: Підручник. К.: Таксон, 2004. 348с.
15. Сакс Дж. Д., Ларрен Ф.Б. Макроекономіка. Глобальний підхід: Пер. с англ. М.: Дело, 1996. 848с.
16. Самюельсон Пол А., Нордгауз В.Д. Макроекономіка: Пер. с англ. Київ.: Основи, 1995. 544с.

Додаткова література:

17. Геєць В.М. Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку; НАН України; Ін-т екон. та прогнозів. НАН України. К., 2009. 719с.
18. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег / пер. с англ. Н.Н. Любимова, под. ред. Л.П.Куракова М. : ГелиосАРВ, 2002. 352с.
- 19.Кэнэ Ф. Физиократы. Избранные экономические произведения; [предисл. П.Н.Клюкин ; пер. с франц., англ., нем.]. М. : Эксмо, 2008. 1200с.
- 20.Кларк Дж.Б. Распределение богатства; пер. с англ.. М. : Экономика, 1992. 447с.
- 21.Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура; под. науч.ред. О.И.Шкаратана ; пер. с англ. М. : ГУВШЭ, 2000. 608с.
- 22.Маршалл А. Основы экономической науки; [предис. Дж.М.Кейнс ; пер. с англ. В.И.Бомкина, В.Т. Рысына, Л. Столпера]. М. : Эксмо, 2007. 832с.
- 23.Макроекономіка : підручник / за ред. В.Б.Базилевича та ін. К. : Знання, 2015. 694с.
- 24.Макконнелл К.Р. Экономикс: принципы, проблемы и политика; пер. с 13-го изд. М. : ИНФРА-М, 2001. XXXIУ, 974с.
- 25.Олсон М. Логіка колективної дії. Суспільні блага і теорія груп; пер. з англ., післямова С.Сухая. К. : Лібра, 2004. 186с.
- 26.Робинсон Дж. Экономическая теория несовершенной конкуренции; пер. с англ. М. : Прогресс, 1986. 472с.
- 27.Сміт А. Добробут націй. Дослідження про природу та причини добробуту націй. К. : Port Royal, 2001. 593с.
- 28.Туган – Барановський М.И. Промышленные кризисы: очерк из социальной истории Англии . К. : Наук. думка, 2004. 368с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. [http// www.customs.gov.ua](http://www.customs.gov.ua)
2. [http// www.hr-portal.ru](http://www.hr-portal.ru)
3. [http// www.liga.net](http://www.liga.net)
4. [http// www.nau.kiev.ua](http://www.nau.kiev.ua)
5. [http// www.rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua)